

ความเป็นมาของปัญหา

การที่ประเทศต่าง ๆ ออกกฎหมายให้ประชาชนในประเทศได้รับการศึกษาจนจบภาคบังคับ แสดงถึงการตระหนักถึงความสำคัญของการเขียนและการอ่าน เพราะเมื่อมีการเขียนและอ่านย่อมมีการบันทึกความรู้ ความคิด และเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดให้คนอื่น ๆ ได้ทราบและศึกษาต่อ ดังที่ทราบกันดีว่าสิ่งพิมพ์เป็นแหล่งสรรพวิชาความรู้ นานาประการ เป็นบ่อเกิดแห่งสติปัญญา ผู้ที่อ่านมากย่อมได้ความรู้ ความคิดจากการอ่านนำไปใช้ในการศึกษา การประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตประจำวัน จึงมีการเปรียบเทียบการอ่านเสมือนกล่องส่งทางไกลขยายสิ่งที่อยู่ห่างไกลให้ชัดขึ้น ขณะเดียวกันก็เป็นกล่องจุดที่ค้นช่วยขยายสิ่งที่เล็กที่สุดให้เห็นให้ชัดขึ้นด้วย (Dallsmann et al 1974 : 4)

การอ่านเป็นการช่วยพัฒนาความรู้และการศึกษาตลอดชีพ ผู้อ่านจะได้รับความรู้ ความคิด ในด้านต่าง ๆ การศึกษาในโรงเรียนหรือในมหาวิทยาลัยนั้นมีระยะเวลาจำกัด แต่การเรียนรู้วิชา- การต่าง ๆ โดยการอ่านไม่มีจำกัดเวลา ผู้ที่จะมีความรู้ทันเหตุการณ์ติดตามความก้าวหน้าทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ จึงต้องเป็นผู้ที่อ่านมาก อ่านต่อเนื่องตลอดเวลา และมีใจอ่านเฉพาะ ในระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในสถานการศึกษาเท่านั้น การอ่านจึงเป็นการศึกษาตลอดชีพลักษณะหนึ่ง (Bamberger 1975 : 8) จากการสำรวจของซาไฮ (Sahai 1972 : 161 - 176) ที่ รัฐพิหาร ในประเทศอินเดีย พบว่าผู้อ่านโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ถึง 59.3% ซึ่งนับว่า การอ่านเพื่อวัตถุประสงค์นี้เด่นชัดกว่าวัตถุประสงค์อื่น ๆ

การอ่านนอกจากเป็นการพัฒนาตัวบุคคลแล้วยังเป็นการพัฒนาสังคม ช่วยสร้างคนในสังคม ให้มีคุณภาพ ชี้นำแนวทางการประกอบอาชีพตามความเหมาะสม และตามความสามารถของแต่ละ บุคคล ช่วยให้บุคคลนี้สามารถติดตามความรู้ ความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีอันเป็นการ พัฒนาความชำนาญ ปรับปรุงผลผลิตและวิธีผลิต ช่วยในการตัดสินใจที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของชาติโดยส่วนรวม

การอ่านยังช่วยให้นักคิดต่าง ๆ สามารถอยู่ร่วมกันในสังคม สังคมปัจจุบันนี้จัดเป็นสังคม
 ขาวสาร การพบปะในสังคมจำเป็นต้องมีความรู้ ท้องอาศัยสิ่งที่ได้รับจากการอ่าน เพื่อช่วยปรับคัว
 ให้เข้ากับสังคมและสภาพความเป็นอยู่ในสังคมปัจจุบัน การอ่านหนังสือหรือสิ่งพิมพ์บางประเภทยัง
 ช่วยสร้างทัศนคติที่คึกแก้อ่านให้มีความเข้าใจในสังคมได้ดีขึ้น

จากความสำคัญของการอ่านดังกล่าวมาแล้วจะเห็นว่า การอ่านเป็นการพัฒนาความรู้ การ
 ศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งการพัฒนากล่าวนี้ เป็นส่วนสำคัญนำไปสู่การพัฒนาประเทศในที่สุด
 เนื่องจากการอ่านมีความสำคัญ ประเทศต่าง ๆ จึงได้มีความร่วมมือกันจัดพิมพ์หนังสือแห่งชาติเพื่อ
 ส่งเสริมการอ่านขึ้น ในปี ค.ศ. 1971 องค์การระหว่างประเทศได้ออกกฎบัตรหนังสือ (Charter
 of Book) เน้นว่าสังคมควรจัดให้ประชากรทุกคนได้ประโยชน์จากการอ่าน ทั้งนี้หลาย
 ประเทศจึงมีโครงการพัฒนาส่งเสริมการอ่านและการพิมพ์ ด้วยการจัดส่งหนังสือหมุนเวียนไปให้
 ประชากรในเขตต่าง ๆ จัดหาและเผยแพร่วัสดุการอ่าน หลายประเทศได้ออกกฎหมายสนับสนุนการ
 สร้างวรรณกรรม ส่งเสริมการพิมพ์ และสนับสนุนงานห้องสมุด

ห้องสมุดจัดเป็นแหล่งการอ่านที่ใหญ่และสำคัญที่สุด เป็นสถาบันที่เก็บรวบรวมหนังสือและ
 วัสดุการอ่านนานาชนิดอย่างมีระบบ วัสดุการอ่านเหล่านี้จัดบริการโดยเจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถใน
 การเตรียมและแปลความหมายวัสดุต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการข่าวสาร การค้นคว้าวิจัย
 การศึกษาหรือการพักผ่อนหย่อนใจของผู้ใช้ (Marison 1955 : 130) ห้องสมุดมีหลายประเภท
 แต่ละประเภทมีวัตถุประสงค์ ลักษณะ ขอบเขตการดำเนินงาน และการให้บริการแตกต่างกันไป เมื่อ
 พิจารณาถึงห้องสมุดประชาชนจะเห็นว่า เป็นห้องสมุดที่มีความสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ
 และสังคมของชาติ ทั้งนี้เพราะห้องสมุดประชาชนเป็นสถาบันในสังคมที่ให้บริการการศึกษาต่อเนื่องแก่
 ประชาชนทุกคนโดยไม่มีข้อจำกัด ในขณะที่ห้องสมุดประเภทอื่น ๆ จะให้บริการแก่กลุ่มหรือสังคมเฉพาะ
 ที่ห้องสมุดนั้นสังกัดอยู่ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงกล่าวได้ว่าห้องสมุดประชาชนเป็นสถาบันที่มีผู้อ่านกว้างขวาง
 ที่สุด และเป็นแหล่งรวบรวมวัสดุการอ่านนานาชนิด

ในปัจจุบันมีการผลิตสื่อทัศนวัสดุมากขึ้น มีการใช้สื่อทัศนวัสดุเป็นสื่อความรู้ความบันเทิง
 ในห้องสมุดประชาชน อย่างไรก็ตามสื่อสิ่งพิมพ์โดยเฉพาะหนังสือยังเป็นสิ่งพิมพ์ที่สำคัญที่สุดในห้องสมุดมา

ทั้งแคตค็อกก็ยังคงมีความสำคัญ และเป็นที่ต้องการของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนอยู่ ทั้งงานวิจัยเกี่ยวกับผู้ใช้และการใช้ห้องสมุด 5 รายการที่ไวซิก และเคอร์วิน (Zweizic & Dervin) บริษัทันโคซี่ให้เห็นว่าจำนวนหนังสือที่มีในห้องสมุดมีความสัมพันธ์กับการมาใช้ห้องสมุดเช่นกัน ในทางกลับกันงานวิจัยเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นว่า การใช้วิทยุและโทรทัศน์ในห้องสมุดไม่มีความสัมพันธ์กับการมาใช้ห้องสมุดเลย (Zweizic & Dervin 1977 : 241) ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการใช้วิทยุโทรทัศน์ ไม่สะดวก ในขณะที่การอ่านหนังสือ ผู้อ่านสามารถอ่านได้ตลอดเวลา เลือกเนื้อหาที่ต้องการอ่านได้รวดเร็ว อ่านซ้ำหรือทบทวนได้ทันที พลิกอ่านผ่าน ๆ เพื่อจับใจความรวม ๆ ได้ (Hafher 1974 : 10) หนังสือจึงจัดเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด และการให้บริการเกี่ยวกับหนังสือจึงเป็นหัวใจสำคัญของห้องสมุดประชาชน

ในประเทศไทยการผลิตหนังสือในแต่ละปีมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งสารคดี นวนิยาย และหนังสืออื่น ๆ จากปริมาณหนังสือที่เพิ่มมากขึ้นนี้ทำให้ผู้อ่านมีโอกาสเลือกหนังสืออ่านได้มากขึ้น ผู้อ่านแต่ละคนย่อมมีความสนใจและความต้องการแตกต่างกัน เพื่อที่จะสนองความต้องการของผู้อ่านได้ถูกต้อง บรรณารักษ์ซึ่งเป็นคนกลางระหว่างหนังสือและทรัพยากรอื่น ๆ กับผู้ใช้จึงจำเป็นต้องศึกษาพฤติกรรมการอ่าน พฤติกรรมการอ่านนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะบุคคล ทั้งการวิจัยของคิม (Kim 1978 : 25 - 227) ซึ่งศึกษาถึงลักษณะเฉพาะบุคคลของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนในเกาหลีว่าเป็นตัวกำหนดการเลือกหนังสือประเภทต่าง ๆ ไปอ่านหรือไม่ การวิจัยพบว่าลักษณะเฉพาะบุคคลอันได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเลือกหนังสืออ่าน การศึกษาในทำนองเดียวกันนี้ก็มีผู้ศึกษาผู้ใช้ห้องสมุดประชาชน 3 แห่งในเมืองปัตนะ (Patna) เมืองหลวงของรัฐพิหาร (Bihar) ซาไฮ (Sahai 1972 : 161 - 176) ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะเฉพาะบุคคลกับพฤติกรรมการอ่าน พบว่า อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ในการอ่านบางประการ และไม่มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ในการอ่านบางประการ เช่น อายุ มีความสัมพันธ์กับการอ่านเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และการเตรียมตัวสอบแข่งขัน ในขณะที่อายุไม่มีความสัมพันธ์กับการอ่านเพื่อหางานใหม่ที่ดีกว่าเดิมและการอ่านเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และการอ่านเพื่อให้ได้งานที่ดีขึ้นกว่าเดิม แต่การศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน และอ่านเพื่อเตรียมตัวสอบแข่งขัน

การวิจัยดังกล่าวนี้เป็นการช่วยทำให้เห็นว่าลักษณะเฉพาะบุคคลเป็นองค์ประกอบสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมการอ่านและวัตถุประสงค์ในการอ่าน สำหรับห้องสมุดประชาชนในความรับผิดชอบของกรุงเทพมหานคร มีจำนวนผู้ใช้บริการเพิ่มมากขึ้นทุกปี คือในปีงบประมาณ 2522 มีผู้ใช้ 168,689 คน ปีงบประมาณ 2523 เพิ่มขึ้นเป็น 201,795 คน และในปีงบประมาณ 2524 เพิ่มขึ้นเป็น 243,034 คน (คู่มือการปฏิบัติงานห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร 2523 : 30) บรรณารักษ์ซึ่งทำหน้าที่จัดสรรหนังสือและบริการแก่ผู้อ่านจำเป็นต้องทราบลักษณะเฉพาะบุคคลของผู้ใช้ห้องสมุด อันจะเป็นตัวกำหนดถึงพฤติกรรมการอ่าน ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ใช้จะช่วยบรรณารักษ์ในการจัดหาหนังสือที่เหมาะสม และการจัดบริการการอ่านที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้อ่านที่มาใช้บริการของห้องสมุดประชาชน ดังนั้นงานวิจัยเรื่องนี้จึงมุ่งศึกษาถึงความสัมพันธ์ของลักษณะเฉพาะของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนในกรุงเทพมหานครกับการอ่านและวัตถุประสงค์ในการอ่าน โดยจะศึกษาถึง

1. ลักษณะเฉพาะบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชน กรุงเทพมหานคร
2. ประเภทหนังสือที่ผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครอ่าน
3. จำนวนหนังสือที่ผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครอ่าน เวลาที่ใช้ในการอ่าน และแหล่งที่ไ้หนังสือ
4. วัตถุประสงค์ในการอ่านของผู้ใช้ห้องสมุด กรุงเทพมหานคร

การวิจัยครั้งนี้ต้องการทดสอบแนวเหตุผลหลักคือลักษณะเฉพาะบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ สัมพันธ์กับการอ่านและวัตถุประสงค์ในการอ่านของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชน กรุงเทพมหานคร

ตัวแปรอิสระที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ อันเป็นลักษณะเฉพาะบุคคลของผู้อ่าน ตัวแปรตาม ได้แก่ ประเภทหนังสือที่อ่าน จำนวนหนังสือที่อ่าน เวลาที่ใช้ในการอ่าน แหล่งที่ไ้หนังสือ และวัตถุประสงค์ในการอ่าน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสำรวจมีขอบเขตศึกษาเฉพาะผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนสวนลุมพินี ห้องสมุดประชาชนซอยพระนาง ห้องสมุดประชาชนปทุมวัน ห้องสมุดประชาชนอนงคาราม ห้องสมุด

ประชาชนวัยสังขระกระจาย หอสมุดประชาชนบางเขน และหอสมุดประชาชนบางขุนเทียน การสำรวจครั้งนี้ใช้แบบสอบถามซึ่งมีลักษณะ เป็นการกำหนดค่าตอบให้เลือกเป็นหลัก สอบถามจากกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปที่มาอ่านหนังสือในหอสมุด และมายืมหนังสือออกไปอ่านภายนอก ทั้งผู้ที่ เป็นสมาชิก และไม่ได้เป็นสมาชิกของหอสมุด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวความคิด ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านทั่วไป วัตถุประสงค์ในการอ่าน การใช้หอสมุดประชาชน และการอ่านของผู้ใช้หอสมุดประชาชน
2. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะ เฉพาะบุคคล ประเภทหนังสือที่ผู้ใช้หอสมุดประชาชนอ่าน จำนวนหนังสือที่อ่าน เวลาที่ใช้ในการอ่าน แหล่งที่ไ้หนังสือ และวัตถุประสงค์ในการอ่านจากผู้ใช้อหอสมุดประชาชน จำนวน 330 คน
3. นำเสนอและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ประเภทหนังสือที่อ่าน จำนวนหนังสือที่อ่าน เวลาที่ใช้ในการอ่าน แหล่งที่ไ้หนังสือ และวัตถุประสงค์ในการอ่าน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Social Science) ที่ศูนย์บริการคอมพิวเตอร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประมวลหาค่าร้อยละ และค่าไคสแควร์ (Chi square)
4. สรุปผลการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางแก่บรรณารักษ์หอสมุดประชาชนในทางปฏิบัติ

การวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะให้ประโยชน์หลายประการ กล่าวคือ ผลการวิจัยจะช่วยให้ทราบถึงลักษณะ เฉพาะบุคคลของผู้ใช้หอสมุดประชาชนที่มีความสัมพันธ์กับการอ่านและวัตถุประสงค์ในการอ่าน ซึ่งจะช่วยให้บรรณารักษ์เข้าใจถึงพฤติกรรมการอ่านของผู้ใช้หอสมุดประชาชนได้ดียิ่งขึ้น ผลที่ไ้ไ้จะเป็นประโยชน์ต่อบรรณารักษ์หอสมุดประชาชนในการคัดเลือก จัดหาหนังสือเข้าหอสมุด ตลอดจนการจั้บริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

รายละเอียดที่นำเสนอต่อจากนี้

บทที่ 2 เป็นการปริทัศน์การอ่านและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ความหมายของการอ่าน ประเภทผู้อ่าน และวัตถุประสงค์ในการอ่าน การวิจัยการอ่านในต่างประเทศและในประเทศไทย การวิจัยการไร้ห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศ และในประเทศไทย การวิจัยการอ่านของผู้ไร้ห้องสมุดประชาชน

บทที่ 3 ได้เสนอวิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับห้องสมุดประชาชน กรุงเทพมหานคร สมาชิกและผู้ไร้ห้องสมุดประชาชน ประชากรที่เกี่ยวข้องและกลุ่มตัวอย่าง แนวเหตุผลและตัวแปรที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือรวบรวมข้อมูล วิธีรวบรวมข้อมูลและวิธีวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 การวิเคราะห์และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องลักษณะเฉพาะบุคคลของผู้อ่าน พฤติกรรมการไร้ห้องสมุด พฤติกรรมการอ่านโดยทั่วไป พฤติกรรมการอ่านหนังสือของห้องสมุดประชาชน และความสัมพันธ์ของลักษณะเฉพาะบุคคลของผู้ไร้ห้องสมุดประชาชนกับพฤติกรรมการอ่านหนังสือ

บทที่ 5 เป็นการอภิปราย สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ท้ายสุด คือ บรรณานุกรม และภาคผนวก